

[Kjær Rasmussen.]

kan kun være tilfredse med, at lønkrav nu rykker så langt op ved konkurs, at der normalt skulle være dækning.

Derimod undrer det os, at man ikke oprettholder skatter og afgifter som privilegerede krav efter lønkrav. Naturligvis vil det næppe dreje sig om de store beløb, men enhver ved jo, at selskaber, som er i økonomiske vanskeligheder, har en vis tilbøjelighed til at udskyde indbetaling af skatter og afgifter. Når kildeskatten engang kommer, vil de offentlige midler, som selskaberne ligger inde med, stige, og det offentliges tab ved konkurs har derfor også en risiko for at vokse, dersom skatter og afgifter ikke oprettholdes som et privilegeret krav.

Vi er nok i stand til at mobilisere velvilje over for lovforslagene, men vil gerne bede udvalget kigge på de her rejste problemer.

Justitsministeren (Thestrup): Jeg vil gerne takke samtlige ordførere for den velvillige modtagelse, de har givet lovforslagene. Alt det, der er fremhævet her, er jo noget, som bedst drøftes i et udvalg. Jeg skal derfor lade være med at komme ind på andre enkeltheder end den ene, at løn og feriepenge efter min opfattelse vil have en rimelig mulighed for at kunne komme hurtigere til udbetaling, når denne ordning er gennemført, end de i mange tilfælde gør i dag. Jeg vil også gerne drøfte spørgsmålet om, hvorvidt vi kan gøre noget for at stille lønmodtagerne endnu bedre end pantekreditorerne, men det tror jeg er noget meget vanskeligt at gøre noget ved. Det samme gælder det spørgsmål, som blev rejst af hr. Kjær Rasmussen, om at indrømme en slags privilegium for skatter og afgifter efter lønkravene. Også det tror jeg bliver meget vanskeligt at imødekomme.

Men som sagt er jeg villig til at forhandle i et udvalg om alle de spørgsmål, der er stillet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de 2 lovforslag henvises til et

udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Ægteskabs-sager m. v.).

(Lovforslaget (nr. 144) findes i tillæg A. sp. 2945, fremsættelsen i tidenden sp. 2596).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m. m.

(Lovforslaget (nr. 145) findes i tillæg A. sp. 3021, fremsættelsen i tidenden sp. 2596).

Lovforslagene sættes til forhandling.

K. Axel Nielsen: De foreslåede ændringer i behandlingen af ægteskabssager kan jeg anbefale. Det gælder både de forslag, der dels går ud på at udvide ægteskabssagerens område, dels at ændre behandlingsmåden, og de nye regler for fogdens behandling af forældremyndigheds- og samkvemssager, som jeg hilser særlig velkommen. Disse sidste bestemmelser vil forhåbentlig medføre en meget tiltrængt afdramatisering af disse sager, der jo ikke helt sjældent i sidste instans havner hos justitsministeren. Det skal blive interessant at se, om de to nye retsmidler, tvangsbøden og beskikkelsen af en særlig værge, vil lette fogdens arbejde; jeg tror på, at de vil gøre det.

Ændringerne af ikrafttrædelsesloven for straffeloven er nødvendig for at få de nye tvangsbøder ind i systemet med mulighed for afsoning; jeg kan ligeledes anbefale dette lovforslag.

Hanne Budtz: Disse lovforslag hænger meget nøje sammen med forslaget til lov om ny ægteskabslov og bør vel også behandles i samme udvalg som dette. Der er mange interessante enkeltheder, og én paragraf vil jeg gerne nævne, selv om der ikke

[Hanno Budtz.]

foreslås nogen ændringer i den, og også uden at jeg ønsker at foreslå den ændret. Det drejer sig om, hvor ægteskabssager skal anlægges. De kan i almindelighed anlægges her i landet, medmindre man har indgået overenskomst med en fremmed stat, og en sådan særlig overenskomst har man indgået i de nordiske lande. Det kan være logisk nok, at man som sagsøgt kan forlange at blive støvnet i sit eget land; men det bevirker på den anden side, at det er overordentlig vanskeligt og besværligt at være sagsøger i sådanne sager, medens man i virkeligheden, hvis det drejer sig om en ægteskabssag mod en fransk eller amerikansk statsborger, har det lettere, idet man kan få sagen anlagt her i landet.

Den nye bestemmelse om, at retten kan opfordre en part til at føre bevis, og navnlig at retten selv kan bestemme en særlig form for bevisførelse, håber jeg der kan blive noget meget positivt ud af. Enhver sag oplyses i øvrigt på den måde, at advokaterne selv må fremskaffe bevismaterialet. Men i disse ganske særlige sager, hvor det meget ofte drejer sig om så vigtige spørgsmål som forældremyndighed over børn, er det ofte påkrævet at få erklæringer udefra, og i øjeblikket er det sådan, at hvis en af parterne modsætter sig en særlig sagkyndig undersøgelse, måske af en læge eller psykiater, kan den ikke finde sted. Det vil den altså kunne i fremtiden. Så skal man selvfølgelig blot passe på, at det ikke bliver psykiateren, der kommer til at afgøre sagen i stedet for domstolene. Det er ikke nogen påstand, og det vil dommerne også nok afvise; men meget ofte ser man måske nok meget kraftige konklusioner i disse psykiatriske erklæringer, som i højere grad burde stå åbne, hvad konklusionen angik.

Jeg har oplevet, at enkelte dommere har fundet det hensigtsmæssigt at tage en samtale med det barn, det drejer sig om, navnlig selvfølgelig når barnet har nået en højere alder, op mod de 14-15 år, og det har været overordentlig hensigtsmæssigt. Der er på den anden side andre dommere, der bestemt nægter at tage dette middel i anvendelse. Man kunne godt tænke sig, at det var noget, der burde anvendes i lidt højere grad, så retten kunne få et direkte indtryk af det, det hele drejer sig om i mange

sager, nemlig barnets anbringelse og dermed altså også barnets velfærd.

Der er heller ikke noget nyt i spørgsmålet om ankefristen, men der er alligevel grund til at se på det forslag, retsplejerådet er kommet med om, at ankefristen og eksekutionsfristen måske skulle være den samme. Mange er ikke klar over, at de, når de er blevet dømt i en sådan sag og har en ankefrist på 8 uger, i virkeligheden bør anke inden 15 dage, hvis de skal undgå f. eks. at blive sat ud af lejligheden, når lejligheden er tillagt den anden ægtefælle. Det har man set ulykkelige eksempler på, så det bør man måske også tale om i udvalget.

Noget af det mere interessante er spørgsmålet om anke af vilkår alene. Selvfølgelig kan man også i dag anke særskilt, for så vidt angår vilkårene. Det nye er, at selve separationen eller skilsmissen kan træde i kraft allerede fra underrettens afgørelse, når man er enig om dette og alene ønsker højere instansafgørelse vedrørende vilkårene. Det kan jo være meget nyttigt i nogle henseender, at f. eks. separationstiden kan løbe fra underretsafgørelsens dato, og det vil så også betyde, at ved skilsmisse kan nyt ægteskab indgås. Det kan være hensigtsmæssigt med en sådan ordning; der kan skiftes o. lign., men jeg vil nu nok sige, at der kommer tilfælde, hvor det kan synes lidt urimeligt, at et nyt ægteskab er indgået, uden at der er truffet en endelig afgørelse om forældremyndigheden. Nok ligger det sådan, at efter forslaget til lov om ægteskab kan der træffes midlertidige afgørelser om forældremyndigheden, selv om sagen ikke er helt afgjort, men jeg går ud fra, at det kun skal være i undtagelsestilfælde, altså hvor noget ganske særligt foreligger, så jeg synes også, dette i høj grad er noget, vi må drøfte i udvalget.

Noget af det mest ømfindtlige, som allerede hr. K. Axel Nielsen var inde på, er bestemmelse af forældremyndigheden og gennemførelse af samkvemsretten. Det kan kun betegnes som ulykkelige og også uløselige sager; lige meget hvad man laver af lovgivning, er det et problem, der aldrig kan løses til virkelig tilfredshed og harmoni for de parter, det drejer sig om. Det er klart, at der er mange hensyn at tage. Der er hensynet til den af forældrene; der ikke får forældremyndigheden; der er hensynet

[Hanne Budtz.]

til barnet, der jo også har et krav på kontakt med den af forældrene, der ikke har fået forældremyndigheden, og på den anden side er der hensynet til barnets rytme, der jo kan blive umådelig brudt ved dette. Her har vi i øjeblikket den meget ubehagelige mulighed med tvangsaffhentning, og den bevares, kan jeg forstå. Jeg synes, den så vidt som overhovedet muligt bør undgås i praksis. Bødesystemet, der foreslås, kan vel heller ikke altid være heldigt, og derfor ser jeg også hen til, at forslaget om beskikkelse af en særlig værge for barnet muligvis kan være med til at løse disse meget ulykkelige sager.

Men vi er positivt indstillet på at se at få en modernisering og en forbedring ud af lovforslaget, sådan som det er sigtgen.

Ib Thyregod: Som det allerede er blevet nævnt, står de to lovforslag, som vi behandler her, i nær forbindelse med det forslag til en ny ægteskabslov, som for tiden udvalgsbehandles her i folketinget.

Det er navnlig på fire områder, der er tale om ændringer i forhold til de gældende bestemmelser i retsplejelovens kapitel 42, som nu afløses af de nye bestemmelser. For det første ophæves den adgang, som påtalemyndigheden har haft til at intervenere i ægteskabsager. Jeg er helt enig i, at der ikke har været noget rigtigt behov for en sådan regel, som man altså nu foreslår ophævet.

Det andet punkt er den større aktivitet, som retten kan udfolde med hensyn til spørgsmålet om forældremyndigheden, bl. a. med hensyn til at lade parterne afhøre, idet de får pligt til at afgive forklaring vedrørende disse spørgsmål. På samme måde som fru Hanne Budtz vil jeg gerne her rejse problemet vedrørende de psykiatiske undersøgelser i forbindelse med ægteskabsager, hvor der er problem om forældremyndigheden. Det er jo sådan, at man nu i mange tilfælde, hvor der er tvivl til stede om forældremyndigheden, og når der er strid om den, får foretaget en børnepsykiatrisk undersøgelse, hvor man undersøger børnene, og hvor man samtidig taler med forældrene. Det er en praksis, man er kommet ind på gennem overpræsiediet, men som også anvendes af domstolene. I øjeblikket

er det sådan, at der er en meget lang ventetid på sådanne psykiatiske undersøgelser. Jeg tror, det er rigtigt, at retten skulle kunne udfolde større aktivitet på egen hånd i disse spørgsmål, og at man får udvidet kredsen af de læger, af de psykiatere, der afgiver sådanne erklæringer. Det er næppe tilstrækkeligt, at det normalt er en enkelt læge, overlæge, dr. med. Gudrun Brun, som afgiver disse erklæringer. Jeg tror, at tidsmæssige grunde taler for, at man udvider denne kreds også med henblik på retssager.

Jeg er bekendt med, at man i sager vedvørende fjernelse af børn anvender sagkyndige lægdommere, specielt i østre landsret. Jeg er ikke sikker på, at tidspunktet endnu er inde til også at indføre sagkyndige lægdommere i sager vedrørende forældremyndigheden, men jeg er sikker på, at det er vigtigt, at man i høj grad inddrager sagkundskaben i disse afgørelser. I mange tilfælde er det alt afgørende spørgsmål i en ægteskabssag forældremyndighedsspørgsmålet, hvor det i virkeligheden er barnets tarv og fremtid, der afgøres ved den afgørelse, som retten her skal træffe. Derfor bør alle de hjælpemidler, som kan fremskaffes til brug for rettens afgørelse, foreligge; derfor skal parterne have pligt til at udtale sig, og derfor bør parterne også udtale sig i større omfang, end det hidtil har været tilfældet.

Jeg vil blot som eksempel nævne, at til brug for sager i højesteret er det jo således, som det normalt er tilfældet i højesteretsager, at de forklaringer, som afgives, afgives ved Københavns byret eller ved en anden ret til brug for højesteret, men at højesteret ikke får lejlighed til direkte at høre parterne og vidnerne i sagen. Jeg tror, det ville være rimeligt, at man også fra højesterets side nu kommer ind på en praksis, som der er hjemmel til i retsplejeloven, i videre omfang at lade parterne i ægteskabsager afgive direkte forklaring for højesteret, når der er tvivl til stede vedrørende spørgsmål om forældremyndigheden, navnlig i sager, hvor der samtidig foreligger en erklæring fra en psykiater. Det var spørgsmålet vedrørende forældremyndigheden.

Det tredje område, hvor der foreligger en ændring, er vedrørende anke i disse sager, hvor anken alene vedrører vilkårene,

[Ib Thyregod.]

Det er i og for sig en rimelig løsning, man her har fundet, at der skal kunne foretages skifte eller eventuelt indgås nyt ægteskab allerede efter underretsdommen, når anken alene angår vilkårene. Vi ved alle, at hvis sagen trækker ud ved landsret og højesteret, kan der gå måske et par år, og boet, skilsmisseboet eller separationsboet, kan i dette tidsrum skifte karakter. Den ene part kan forringe det, og der kan ske andre forskydninger, som man måske kan angribe efter reglerne om bosondring, men det er jo ikke altid, disse regler kan anvendes, og derfor er det rimeligt, at man allerede fra underretsdommen kan få foretaget skifte og få gennemført andre foranstaltninger, når anken alene vedrører vilkårene.

Det fjerde problem er samkvemsretten. Der er det jo, som fru Hanne Budtz nævnte, således, at man allerede nu har en vis mulighed for at gennemføre en samkvemsret ved fogdens bistand. Det er en i sig selv uheldig ting, at man skal nødsages til at anvende fogdens bistand til at gennemføre en samkvemsret på samme måde som ved forældremyndighedssager. Man har jo tidligere diskuteret, hvilke fremgangsmåder der var de rigtige, om det skulle være en umiddelbar forgedforretning eller en handlingsdom med tilknyttede bøder, eller man skulle anvende andre midler til gennemtvinding af en samkvemsret. Meningen er nu, at man vil supplere det med, at fogden kan pålægge tvangsbøder, og jeg skal da indrømme, at der kan være tilfælde, hvor det kan være rimeligt, nemlig hvor den ene part vil chikanere den anden, men ellers er det en lidt betænkelig ting at skulle anvende bøder med mulighed for udpantning og navnlig afsoning på et så personligt område, som hele samkvemsspørgsmålet er. Jeg er noget betænkelig ved, at man går til dette skridt, at man både gennemfører bøder, udpantning og endvidere afsoning af bøder, og jeg håber i hvert fald, at der kun vil blive tale om det i undtagelsestilfælde.

Der har i diskussionen om forslaget været rejst problemet om beskikkelse af en ad hoc værge. Det er det ikke blevet til efter forslaget, men vi kan jo i udvalget drøfte, om det er tilstrækkeligt blot at tilkalde en slægtning eller en repræsentant for børneværnet, eller om det ikke vil være rigtigt i

disse tilfælde at få beskikket en egentlig værge.

Endelig er der spørgsmålet om ankefristen. Her er vel spørgsmålet, om den ankefrist på 8 uger, som gælder nu, og som også skal gælde efter lovforslagets § 454, virkelig er nødvendig, om man ikke her bør gå ned, om ikke til 15 dage, så måske til 4 uger — den ankefrist, som i øvrigt gælder i retssager — om det ikke kan være rimeligt også i ægteskabssager at have en frist på 4 uger. Det er et af de spørgsmål, som vi også skal drøfte i udvalget.

Endelig det sidste problem, jeg vil nævne. Det er spørgsmålet om beskikkelse af sagfører for sagsøgeren under ægteskabssager. Det er jo et af de områder, hvor justitsministeren ikke har fulgt det forslag, som foreligger fra retsplejerådet. Jeg henviser til bemærkningerne om disse ting i lovforslaget, hvoraf det fremgår, at retsplejerådet har ønsket, at der skulle kunne beskikkes en sagfører for sagsøgeren eller sagsøgerinden i ægteskabssager, uden at man afventede en afgørelse vedrørende en ansøgning om fri proces, fordi der er den almindelige adgang til at beskikke en sagfører for den pågældende sagsøgte, men sådan adgang ikke findes for sagsøgeren eller sagsøgerinden.

Dette forslag fra retsplejerådet er tiltrådt af præsidenterne for østre landsret og vestre landsret og af advokatrådet samt et flertal af dommerforeningens bestyrelse, hvorimod overpræsidenten og flertallet af dommerne ved Københavns byret går imod dette forslag.

Jeg tror, man bør overveje på ny, om det ikke vil være rimeligt også at beskikke en advokat for sagsøgeren i disse tilfælde, hvor betingelserne foreligger, uden at afvente de 2-3 måneder, som normalt vil gå ved en ansøgning om fri proces.

Jeg kan henvise til en artikel af byretsdommer Inger Margrete Pedersen i Juristen 1969, hvor hun om dette spørgsmål udtrykkeligt siger, at hun har spurgt de advokater, der har været med i disse sager, hvorfor der ikke forelå fri procesbeskikkelse, selv om betingelserne i og for sig var opfyldt, og hvor der så er blevet svaret — og det er også ud fra mit kendskab til praksis rigtigt — at man simpelt hen ikke ville udsætte sagsøgerinden eller sagsøgeren for

[Ib Thyregod.]

den belastning at skulle afvente en fri processags afgørelse. Vi ved jo, hvorledes de ægteskabelige forhold netop i forbindelse med en ægteskabssag er belastende, hvorledes det, at de bor sammen, kan skabe voldsomme problemer også i forhold til børnene og kan skade børnene, og derfor er det urimeligt, at man skal vente disse 2-3 måneder, før sagen kan indledes som en fri processag. Derfor bør der efter min mening være mulighed for allerede på dette tidspunkt at beskikke en sagfører, således at sagen kan blive gennemført inden for en rimelig tid.

Jeg er klar over, man fra overpræsidiets side har været inde på den tanke, at dette ville medføre, at en række sager, som ellers blev forligt under overpræsidiets behandling, og som ville blive ordnet bevillingsmæssigt, ville gå retssagsvejen. Men det afgørende må efter min opfattelse være, at sagen fremmes bedst muligt, og at man undgår denne for begge parter ubehagelige periode, hvor de stadig bor sammen, hvor børnene også er i hjemmet, og hvor forholdene er meget vanskelige. De kan være særlig vanskelige, hvor der foreligger vold fra den ene ægtefælle over for den anden, og der kan også foreligge andre forhold, der gør situationen så vanskelig, at det næsten er umuligt at vente i en periode på 2-3 måneder, før fri proces sagen kan afgøres. Jeg vil derfor gerne henstille til justitsministeren, at han på ny ser på spørgsmålet om, hvorvidt den af retsplejerådet udtrykte opfattelse alligevel ikke vil være rimelig. Spørgsmålet kan jo drøftes nærmere i det folketingsudvalg, som vel skal nedsættes, eller rettere sagt i det udvalg, som allerede er nedsat til behandling af ægteskabsloven.

Endelig vil jeg også gerne til slut nævne, at man jo fra østre landsrets side har peget på muligheden for delafgørelser i forbindelse med ægteskabssager, specielt med hensyn til samkvemsret, i det omfang man afgør samkvemsretsspørgsmålet i forbindelse med en dom. Dette problem er ikke berørt i for-

bindelse med dette forslag til ændring i retsplejeloven, men også dette spørgsmål med delafgørelser, der vel også ud fra andre synspunkter kan være rimelige, kan jo tages op i udvalget. Der er muligvis allerede i de gældende bestemmelser i retsplejeloven en vis adgang til at gennemføre sådanne delafgørelser.

Med disse bemærkninger skal jeg tillade mig på mit partis vegne at anbefale de to lovforslag, som her foreligger.

Rigmor Christensen: Til de foreliggende lovforslag skal jeg tillade mig at anføre følgende.

Sammenhængen mellem separations-, skilsmisse- og omstødsessager og sager, der angår vilkår for samme, er så nær, at det er naturligt, at disse vilkårsager nu gøres til ægteskabssager. Jeg finder det også praktisk, at vilkårene for en separations-, skilsmisse- eller omstødsessag kan appelleres særskilt. Umiddelbart kunne man måske nok have nogle betænkeligheder ved, at parterne kan indgå nyt ægteskab, uanset at der ikke er truffet endelig afgørelse om spørgsmål så vigtige som f. eks. retten til forældremyndigheden, retten til lejlighed eller bodeling. Men man kan vel sige, at der ikke er nogen reel baggrund for disse betænkeligheder, al den stund mennesker frit kan flytte sammen og bo sammen, så længe de har lyst, uden at indgå ægteskab.

Men reglen om, at man nu skal kunne anke vilkårene alene, bringer mig ind på den tanke, om der ikke tiltrænges lovregler i visse tilfælde, hvor separationen eller skilsmissen appelleres samtidig med vilkårene. Jeg skal illustrere det ved et eksempel. En ægtefælle anlægger sag i første instans og får dom for separation eller skilsmisse. Sagen appelleres af den anden ægtefælle, men stadfæstes ved landsretten. Ved skiftet mellem ægtefællerne betragtes landsrettsdommen som den endelige dom, og forholdene her lægges til grund for skiftet. Da der godt kan gå en rum tid mellem underrettsdom og landsrettsdom — alene anke-

[Rigmor Christensen.]

fristen er 8 uger — kan der i dette tidsrum ske væsentlige ændringer i ægtefællernes økonomiske forhold, hvorved den ægtefælle, der har anket, og som måske har anket alene for at forhale sagen, opnår fordele på den andens bekostning. Jeg tænker ikke alene på forringelse af boet, men også på eventuel arv, der kommer til at gå ind i fællesboet. Dette kan næppe være rimeligt.

Jeg ved, at der på dette punkt er en vis uenighed mellem de lærde om, hvorvidt den ene eller den anden dom skal betragtes som endelig. To domme fra 1968 giver hovedsagelig medhold i, at den sidste dom betragtes som endelig. Jeg ville være glad, hvis den højtærede justitsminister ville udtale sig nærmere om dette forhold.

Jeg er glad for, at reglen om, at det offentliges adgang til at anlægge sag om omstødelse af ægteskab foreslås gjort fakultativ, og at man derved ikke nødvendigvis må omstøde et mangeårigt ægteskab mellem uægteskabelige halvsøskende, som har været uvidende om forholdet.

For så vidt angår beskikkelse af advokat, finder jeg, at ægteskabssager er af en så principiel og personlig karakter, at beskikkelse faktisk burde finde sted for begge parter såvel i første instans som i ankeinstansen. Jeg kan i øvrigt ikke forstå, når nu man har gjort sagerne i § 448, stk. 4, til ægteskabssager, hvorfor de så skal være stedbørn. Det er muligt, at man i den forbindelse burde hæve salærerne til advokaterne. Jeg ved godt, de er kommet noget op, men med det store arbejde, der er ved ægteskabssager, tror jeg det ville være rigtigt, om man hævede dem yderligere.

Bestemmelsen om, at domstolene får en udvidet ret til at træffe bestemmelse om foretagelse af bevisførelse og til at indhente sågkyndige udtalelser, er et stort og godt fremskridt. Det vil give domstolene større mulighed for at sætte sig ind i parternes private forhold og livsførelse og derved give et langt bedre grundlag for at træffe den rigtige afgørelse om, hvem af forældrene der skal tilkendes forældremyndigheden. I mange tilfælde ville måske en psykiatrisk undersøgelse af forældrene være nok så gavnlig, men så langt går rettens kompetence vel næppe.

Om fogdens adgang til gennemtvangelse af

bestemmelser om forældremyndighed og samkvemsret skal jeg som tidligere anført sige, at jeg hellere så en noget lettere adgang til at flytte forældremyndigheden, end tilfældet er i praksis i dag, idet det er min opfattelse, at alene truslen herom ville presse den vrangvillige lige så stærkt som tvangsafhentning, tvangsbøder, udpantning og hæfte. Jeg mener heller ikke, at disse fire midler vil virke særlig gavnligt på barnet. Endelig så jeg meget gerne, at fogdens ret til at tilkalde en repræsentant for børne- og ungdomsværnet eller en bekendt til at varetage barnets tarv under sagen blev gjort obligatorisk og indsnævret til en repræsentant for børne- og ungdomsværnet af hensyn til det upartiske.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslagene til udvalgsbehandling.

Ømann: Jeg skal under mit partis ordføres, hr. Poul Dams, fravær, ikke gøre mange bemærkninger til lovforslagene. SF har jo fremsat et ægteskabslovsforslag, som hviler på ændrede principper, og det er da klart, at hvis man bedømmer de foreliggende lovforslag ud fra vore ønsker, passer de ikke ganske ind; men det er lige så klart, at på baggrund af den eksisterende retstilstand er der her tale om forbedringer.

De ømfindtlige sager om forældremyndighed og samkvemsret kan jo — som det også er blevet sagt af fru Hanne Budtz heroppefra — ikke klares ved lovbestemmelser alene, men man kan dog nok gøre en hel del for at lægge sagerne sådan til rette, at man får bedre mulighed for at træffe en rigtig afgørelse. Her er det vel nok af stor betydning, at domstolene får mulighed for at få sagerne bedre oplyst i rette tid, før man har fordelt de forskellige rettigheder.

Om det derimod er særlig gavnligt at anordne tvangsbøder, må jeg stille mig tvivlende over for. Når der under samkvemsrettens udøvelse opstår strid, er sindene jo i den grad kogt op, at en tvangsbøde vel nok ikke bider, så det kan vel kun blive et chikanemiddel, som kan anvendes af den ene af parterne, og det er jo ikke det, man har brug for i denne situation. Der var måske mere rimelighed i en større, skal vi sige adgang til at tage ordningen af samkvemsretten op på ny og under

[Ømann.]

hensyn til de nu konstaterede forhold træffe en ny afgørelse, når man havde mulighed for at få sagen bedre oplyst. Det tror jeg ville lægge en større pression på de implicerede parter end bøderne. Jeg tror ikke, det er muligt i den sidste ende at undgå tvangsafhentning, selv om det naturligvis er noget, som vi alle sammen stiller os modvillige over for.

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale lovforslagene til velvillig behandling.

Hanne Reintoft: Jeg ser også forslaget om disse lovændringer som et forsøg på at ændre de altid eller i hvert fald meget ofte ubehagelige omstændigheder omkring et ægteskabs opløsning til det bedre. Jeg mener også, det er hensigtsmæssigt at gøre sager om separation og sager om ændring af vilkår for separation, skilsmisse eller omstødelse til ægteskabssager, men er en smule mere betænkelig ved bestemmelsen om, at værgen for en umyndig person kun kan anlægge sag med overvrighedens samtykke. Det skyldes min sædvanlige skepsis over for administrative myndigheders adgang til at forhindre eller modvirke, at en sag bringes til domstolsprøvelse. Jeg nævner dog kun dette i spørgeform, fordi jeg er en smule usikker over for det og meget gerne vil høre ministerens mening om det.

Jeg må også hilse med tilfredshed, at man prøver at hindre den velkendte forsinkelse af ægteskabssager ved den ene parts udelivnen fra retsmøder eller hans eller hendes uvillighed til at give forklaring. Det skaber meget ofte utålelige situationer, ikke mindst for børnene, at sagerne trækkes ud på den måde.

Den samme fordel ser jeg i, at vilkårene ved separation eller skilsmisse kan uddrages af skilsmissesagen og afgøres særskilt med særskilt anke. Det kan også bidrage til at gøre en pinefuld proces lettere, og det kan bidrage til at forhindre, at den ene part desperat, for at få sagen overstået, opgiver i øvrigt berettigede krav. Det er heller ikke altid lykkeligt, at nye ægteskaber måske med nye børn forhindres, fordi striden om vilkårene trækker ud.

Jeg kan godt forstå fru Hanne Budtz' betænkeligheder ved, at nyt ægteskab kan indgås, inden sagen om børnene og for-

ældremyndigheden er afgjort. På den anden side kan man måske sige, at den part, der må fraflytte lejligheden, tit står meget ulige i forhold til den anden i spørgsmålet om at få et barn, f. eks. et af flere børn, tildelt. Hvis man får lidt tid til at indrette sig boligmæssigt, til at etablere et stabilere samlivsforhold, har man måske en lidt rimeligere mulighed for ligesom på lige fod at konkurrere om at være den bedste opdrager og den bedst egnede til at have barnet.

I reglerne om samkvemsretten tror jeg vi simpelt hen må vente med at vurdere, om forslaget er rigtigt, til vi ser det i praksis. Vi har jo endnu aldrig fundet de vises sten med hensyn til samkvemsretten. Det er et ulykkeligt og næsten uløseligt spørgsmål. Personligt har jeg den nok lidt kontroversielle mening, at samkvemsret kun kan og bør praktiseres, når begge de voksne er så modne og afklarede og menneskeligt værdige, at det kan ske under hyggelige og rolige former. Ellers mener jeg det er til ret ubodelig skade for barnet. Det er f. eks. til megen skade for et barn at have en faderfigur, som det ikke må identificere sig med; det er nok faktisk rarere ingen faderfigur at have. Det samme kan omvendt selvfølgelig siges om en mor. Jeg ved, at denne holdning kan komme til at ramme f. eks. en fraskilt fader meget hårdt, men hvis vi ser på børnene, så tror jeg, de tager ubodelig skade af alle disse scener og efterfølgende afhøringer hjemme, der kan komme ud af en samkvemsret, som ikke støttes af alle parter.

Gennemfører vi dette lovforslag, hvor efter fogden kan undlade at fuldbyrde en afhentning, hvis det er for hårdt for barnet, så tror jeg, vi gavner børnene, selv om vi som sagt kan ramme en fraskilt ægtefælle meget hårdt, fordi — det kan vi jo ikke komme uden om — den, der har haft barnet hos sig, altid kan bagtale og påvirke og sjæleligt belaste på forskellig måde.

Derfor er det også en god idé, at der kan tilkaldes assistance. Jeg vil gerne spørge, om det er meningen — for det tror jeg vil være rigtigt — at denne assistance skal kunne ske på flere forskellige måder. Én måde er, at der tilkaldes en sagkyndig repræsentant fra det stedlige børne- og ungdomsværn, og her tror jeg vi skal gribe

[Hanne Reintoft.]

lige om nældens rod og forlange, at det skal være et menneske med pædagogisk uddannelse og indsigt. Men jeg tror også, at bestemmelsen skal kunne fortolkes således, at der kan tilkaldes en person, familie eller venner, som barnet har tillid til, og som måske kan tale begge forældre til rette. I det hele taget bør der pædagogisk og eventuelt psykiatrisk bistand til. Mulighederne for adgang til klinikker osv. bør udvides ganske betydeligt, hvis loven skal få nogen betydning.

Også jeg mener, at disse lovforslag bør behandles sammen med forslaget til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Rigtigt behandlet og indpasset i et større hele tror jeg at det kan komme til at betyde et vist fremskridt.

Justitsministeren (Thestrup): Jeg vil gerne takke ordførerne for den velvillige behandling, lovforslagene har fået. Også disse lovforslag er jo af den art, at de spørgsmål, der er blevet rejst her, bedst behandles i udvalget.

Jeg skal sige et par ord om enkelte af de problemer, der er fremdraget. Jeg vil gerne sige, at de psykiatriske erklæringer, som vi altid har tillagt overordentlig stor vægt, naturligvis må være genstand for den bedømmelse, som dommerne jo altid skal foretage af de erklæringer, der kommer til at foreligge i en retssag. Men naturligvis har de stor vægt ikke mindst i disse sager, hvor spørgsmålet er, hos hvem af forældrene barnet skal være.

Spørgsmålet om beskikkelse af sagfører for sagsøgeren vil jeg gerne tage op. Jeg kan i og for sig godt indse, at der er noget, der taler for det. Jeg indrømmer, at vi naturligvis altid tager et vist hensyn til de udgifter, det forvolder, og når man ikke har ønsket at beskikke sagfører for sagsøgeren uden efter reglerne om fri proces, må det også ses i sammenhæng med, at vi netop ønsker at gøre reglerne for fri proces lettere, end de har været hidtil.

Jeg er helt klar over det meget beklagelige ved den lange tid, der kan komme til at gå mellem underrettens og landsrettens afgørelse af sagen. Jeg kan kun se, at der er én måde at modvirke det på: ved at sørge for, at landsretterne bliver i stand

til noget hurtigere, end tilfældet er i dag, at behandle sagerne.

Der blev talt om, at man muligvis kunne bruge en trussel om at ville flytte forældremyndigheden som et middel til at fremtvinge samkvemsretten. Jeg tror ikke, det er noget, der vil hjælpe overordentlig meget i disse tilfælde. De tilfælde, hvor man navnlig har de store sammenstød, og hvor barnet er det ulykkelige midtpunkt, er, så vidt jeg ved, de tilfælde, hvor det netop er selve forældremyndigheden, der er tale om, hvor forældremyndigheden er tillagt en anden end den, der har barnet hos sig, og hvor den pågældende, der har fået tillagt retten, med magt vil tage barnet fra den, hos hvem det er. Men det er også en af de ting, vi kan overveje.

Når man har bestemt, at værgen for en umyndig skal have overøvrighedens samtykke til at anlægge sag, er det jo udslag af den almindelige bestemmelse om, at i alle de tilfælde, hvor der skal træffes en afgørelse af betydning for en umyndig, skal overøvrigheden være med. Der er en lang række tilfælde, hvor det er nødvendigt at have overøvrigheden med.

Ja, det spørgsmål kan rejses, om ikke netop samkvemsretten går meget hårdt ud over barnet. Jeg er ikke blind for det. Jeg sidder meget, meget ofte — og jeg ved, at det ærede medlem hr. K. Axel Nielsen har haft det ligesom jeg — i justitsministeriet med nogle ganske overordentlig uhyggelige sager eller i alt fald sager, som vi finder meget, meget beklagelige, sager om samkvemsret, hvor man kan se, det kommer til at gå ud over barnet. Det er i sig selv et meget stort og et meget vigtigt spørgsmål. Jeg ville selv være lidt betænkelig ved at bryde med de regler, der i øjeblikket gælder og gennem lang tid har været gældende på disse områder, men jeg vil gerne overveje spørgsmålet.

Må jeg endelig sige, at det er naturligvis rigtigt, at fogden ikke behøver at tilkalde et medlem af børne- og ungdomsværnet, men kan tilkalde en anden. Fogden kan tilkalde en person, eventuelt en repræsentant for børne- og ungdomsværnet.

Men jeg vil takke for den behandling, lovforslagene har fået, og erklærer mig villig til at besvare de enkelte spørgsmål, der måtte komme, i udvalget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de to lovforslag henvises til udvalget angående forslag til lov om ægte-skabs indgåelse og opløsning med flere lovforslag. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer.

(Lovforslaget (nr. 136) findes i tillæg A. sp. 2805, fremsættelsen i tidenden sp. 2506).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Th. Mikkelsen: Lovforslaget om rutebilkørsel indeholder følgende ændringer i forhold til den bestående lovgivning:

Der skal ved valg af amtstrafikudvalg tages hensyn til ændringerne i de gamle amtsråds kredse, der fremtidig bliver om-dannet til amtskommuner, hvorefter det bliver de nye amtsborgmestre, der skal nedsætte et amtstrafikudvalg på 5 medlemmer. Amtsborgmesteren indtræder som udvalgets formand. De øvrige 4 medlemmer vælges af amtsrådet. Det er måske værd at overveje, om man ikke skulle udvide antallet til 7 medlemmer ved dannelsen af så store amter som det østjyske for derved at opnå størst mulig alsidighed i udvalgets afgørelser, når lokale trafikinteresser skal tages i betragtning i et område, der dækker 3 tidligere trafikudvalg. Jeg går ud fra som en selvfølge, at der af disse udvalgsmedlemmer vælges repræsentanter såvel fra købstæderne, som amtskommunerne jo fremtidig også skal omfatte, som fra de mere udprægede landkommuner, således at trafikudvalgene kan sammensættes så alsidigt som muligt af hensyn til de forpligtelser, den koncessionsgivende myndighed har.

En anden ændring i lovforslaget vedrører indstillingsretten til rutebilkørsel. Efter den

gamle lov skal to amters trafikudvalg afgive indstilling med deres vurdering for eller imod tilladelse til rutebilkørsel, der berører begge amters trafikudvalgs områder. Lovforslaget ændrer denne fremgangsmåde til, at trafikudvalget i det område, hvor den længste kørsel finder sted, skal afgive indstilling om, hvorvidt tilladelse kan gives, eller om der bør gives afslag. I tvivlstilfælde — det vil vel sige dér, hvor kørselsdistancen er nogenlunde lige stor inden for de to trafikudvalgs områder, eller hvis der er tale om konkurrence til en bestående rute — skal indstillingen afgives af det trafikudvalg, fra hvis område ansøgeren agter at drive sin virksomhed. Tilladelsen kan dog kun gives lokalt, hvis der sker vedtagelse herom i begge de pågældende trafikudvalg. I tilfælde af uenighed mellem trafikudvalgene om afgørelsen af ansøgningen træffer landsnævnet for fragt- og rutebil drift beslutning om sagens afgørelse. Hvis rutebilkørsel skal foregå gennem flere end to trafikudvalgs områder, skal afgørelsen om ansøgningen fremtidig træffes af landsnævnet. Denne ændring får navnlig betydning for afgørelser om de fremtidige langtursruter. Set med fremtidens trafikbehov for øje er det vel rimeligt, at der finder en vis koordinering sted af langturstrafikken set i sammenhæng med det offentlige trafikberedskab, som DSB skal indsætte, og de interesser, der knytter sig hertil, for at man kan nå frem til en rimelig og hensigtsmæssig trafikbetjening som helhed med fremtiden for øje.

I lovforslaget foreslås også en ændring af § 6 med sigte på at indføre en erstatningsbestemmelse i loven vedrørende tiloversblevet rutebilmateriel til den rutebilejer, der får ophævet en koncession på den af ham hidtil drevne rutebilrute grundet på rutens overgang til anden koncessionshaver, f. eks. med det formål, at en del af den hidtidige rute skal indpasses i bestående offentlige, kommunaldrevne busruter på grund af kommunesammenlægningerne. En sådan indpasning sker af hensyn til en rimelig fremtidig kundebetjening for kommunernes nye beboere. Hvordan skal reglen om erstatning anvendes, hvor der kun bortskæres mindre dele af den hidtidige rute, der har betjent rutebilkørsel mellem oplandskommuner og købstaden?

Hvor indgrebet skærer dybt ind i en tid-